

Академија за хумани развој

Смер: Мастер – окупациона терапија

МАСТЕР РАД

**Тема: Емоционална интелигенција и њен значај у терапијским односима
– примена у окупационој терапији**

Професор:

Доц. др Бојан Лалић

Студент:

Маја Комазец Вељковић

Бр. индекса: 3077/25

Београд, март 2026.

РЕЗИМЕ:

Овај рад бави се анализом значаја емоционалне интелигенције у терапијским односима, са посебним освртом на њену примену у окупационој терапији. Полазећи од теоријских приступа емоционалној интелигенцији, рад разматра различите моделе и њихову примену у здравственим и терапијским професијама. Посебна пажња посвећена је улози емоционалне интелигенције у комуникацији, изградњи терапијског односа и унапређењу менталног здравља. У раду се анализирају кључни елементи терапијског односа, као што су поверење, емпатија и комуникација, при чему се истиче њихова повезаност са емоционалном интелигенцијом. Посебан акценат стављен је на вербалну и невербалну комуникацију, активно слушање и превазилажење комуникационих баријера, као значајних аспеката терапијског процеса. Такође, разматра се улога емоционалне интелигенције у регулацији емоција, изградњи терапијског савеза, индивидуализацији терапијског приступа и раду са осетљивим групама клијената. У емпијском делу рада извршен је систематичан преглед и анализа релевантних научних истраживања, са циљем сагледавања улоге емоционалне интелигенције у здравственим и терапијским професијама. Компаративна анализа показује висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције као фактора који доприноси квалитету комуникације, ефикасности терапијског односа и побољшању терапијских исхода. Резултати рада указују да емоционална интелигенција представља мултидимензионалан концепт који има значајну улогу у савременој окупационој терапији. Њена примена доприноси бољем разумевању клијената, унапређењу интерперсоналних односа и повећању ефикасности терапијских интервенција. На основу анализе може се закључити да развој емоционалне интелигенције представља важан предуслов за квалитетну терапијску праксу и успешност терапијског процеса.

Кључне речи: *емоционална интелигенција, терапијски однос, окупациона терапија, комуникација, емпатија, ментално здравље, терапијски савез*

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам мастер рад под насловом: *Емоционална интелигенција и њен значај у терапијским односима – примена у окупационој терапији* израдила самостално, уз коришћење литературе наведене у списку референци. Сви подаци, ставови, мишљења и резултати других аутора који су коришћени у овом раду јасно су означени и наведени у складу са правилима академског писања. Свесна сам да свако кршење правила академске честитости подразумева одговарајуће санкције у складу са прописима факултета.

У _____, дана _____ године

Студент: _____
(име и презиме)

Потпис: _____

Чланови комисије:

доц. др Светлана Здравковић, председник комисије

_____

проф. др Наташа Љубомировић, члан

_____

доц. др Бојан Лалић, ментор и члан

_____

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Маја Комазец Вељковић рођена је 30. априла 1994. године у Сомбору. Основно образовање завршила је у Основној школи „20. октобар“ у Сивцу, а средње образовање стекла је у Гимназији „Жарко Зрењанин“ у Врбасу. Основне студије завршила је на Медицинском факултету у Новом Саду, смер дефектологија – инклузивно образовање. Током студирања волонтирала је и стицала практична знања у раду са децом и особама којима је потребна додатна подршка. Искуство је стицала у приватним центрима, као и у Школи за основно и средње образовање „Милан Петровић“ Мастер студије из области окупационе терапије уписала је на Академији за хумани развој, где је тренутно у завршној фази израде и одбране мастер рада.

С А Д Р Ж А Ј:

УВОД.....	6
1. ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА – ПОЈАМ, МОДЕЛИ И ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ	7
2. ТЕРАПИЈСКИ ОДНОС И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ У ЗДРАВСТВЕНОЈ И ОКУПАЦИОНОЈ ТЕРАПИЈИ.....	10
2.1. Кључне компоненте терапијског односа	11
3. КОМУНИКАЦИЈА У ТЕРАПИЈСКИМ ОДНОСИМА КАО АСПЕКТ ЕМОЦИОНАЛНЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ.....	13
3.1. Вербална и невербална комуникација у терапијским односима	14
3.2. Активно слушање као компонента емоционалне интелигенције у терапији.....	17
3.3. Комуникационе баријере у терапијским односима и њихова повезаност са емоционалном интелигенцијом	19
3.4. Улога емоционалне интелигенције у унапређењу комуникације у окупационој терапији	21
4. ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ У КОНТЕКСТУ ТЕРАПИЈСКИХ ОДНОСА.....	24
4.1. Улога емоционалне интелигенције у регулацији емоција и терапијском опоравку.....	26
4.2. Улога емоционалне интелигенције у изградњи терапијског савеза	28
4.3. Емоционална интелигенција и индивидуализација терапијског приступа	30
4.4. Улога емоционалне интелигенције у раду са осетљивим групама клијената.....	32
4.5. Терапеутска употреба себе као аспект емоционалне интелигенције у окупационој терапији	34
5. ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА У ОКУПАЦИОНОЈ ТЕРАПИЈИ	36
5.1. Методологија рада.....	39
5.1.1. Извори података и стратегија претраживања.....	39
5.1.2. Критеријуми укључивања и искључивања радова	39
5.1.3. Поступак селекције и анализе радова	40
5.1.4. Ограничења методолошког приступа	40
5.2. Систематичан преглед и анализа досадашњих истраживања	41
5.3. Детаљна анализа и поређење истраживања.....	43
5.4. Критичка анализа и ограничења досадашњих истраживања.....	45
5.5. Практичне импликације емоционалне интелигенције у окупационој терапији	47
6. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА КЉУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА О ЕМОЦИОНАЛНОЈ ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ У ТЕРАПИЈСКИМ ОДНОСИМА	49
ЗАКЉУЧАК	51
ЛИТЕРАТУРА	53

УВОД

Емоционална интелигенција представља један од кључних појмова савремене психологије и здравствених наука, који све више добија на значају у контексту професија које подразумевају директан рад са људима. У области здравствене заштите, а посебно у окупационој терапији, способност препознавања, разумевања и адекватног управљања сопственим и туђим емоцијама има пресудан утицај на квалитет терапијског процеса и исход лечења. Терапијски однос представља основу сваког успешног терапијског процеса, јер омогућава успостављање поверења, отворене комуникације и сарадње између терапеута и клијента. У том контексту, емоционална интелигенција се посматра као важан ресурс који омогућава терапеуту да развије емпатију, препозна емоционалне потребе клијента и прилагоди свој приступ у складу са индивидуалним карактеристикама сваког појединца.

У савременој пракси окупационе терапије, акценат се све више ставља на холистички приступ клијенту, који обухвата не само физичке, већ и психолошке, социјалне и емоционалне аспекте функционисања. У том смислу, емоционална интелигенција терапеута доприноси бољем разумевању комплексности људског понашања, као и ефикаснијем успостављању терапијског савеза, који представља један од најважнијих предиктора успешности терапије. Поред тога, квалитет терапијске комуникације у великој мери зависи од способности терапеута да адекватно тумачи вербалне и невербалне сигнале, управља емоцијама у интеракцији и одржи професионалну, али истовремено топлу и подржавајућу атмосферу. Управо у том сегменту, емоционална интелигенција има значајну улогу, јер омогућава боље разумевање динамике односа и унапређује квалитет интеракције између терапеута и клијента. Имајући у виду све наведено, овај рад се бави анализом значаја емоционалне интелигенције у терапијским односима, са посебним освртом на њену примену у окупационој терапији. Посебна пажња усмерава се на улогу емоционалне интелигенције у развоју емпатије, изградњи поверења и унапређењу терапијске комуникације, као и на њен допринос квалитету и успешности терапијског процеса.

1. ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА – ПОЈАМ, МОДЕЛИ И ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ

Емоционална интелигенција представља један од кључних концепата савремене психологије, који је у последњим деценијама привукао значајну пажњу истраживача, посебно у областима које подразумевају интензивну интерперсоналну комуникацију, као што су здравствене и терапијске професије. Њен значај огледа се у способности појединца да препозна, разуме и регулише сопствене емоције, али и да адекватно тумачи и реагује на емоционална стања других људи, што представља основу ефикасне социјалне интеракције и професионалног деловања.

Термин емоционална интелигенција систематски је дефинисан у радовима Мајера и Саловеја, а касније даље развијен у сарадњи са Карузом, који овај појам описују као способност перцепције, интеграције, разумевања и управљања емоцијама (Mauger, Salovey & Caruso, 2008). У оквиру овог приступа, емоционална интелигенција се посматра као когнитивна способност, слична другим облицима интелигенције, што је чини мерљивом и подложном развоју. Овакво схватање представља основу тзв. модела способности, који је у научној литератури широко прихваћен.

Према овом моделу, емоционална интелигенција обухвата четири кључне компоненте: перцепцију емоција, употребу емоција у мишљењу, разумевање емоција и управљање емоцијама (Mauger, 2004). Ове компоненте су међусобно повезане и представљају постепено сложеније нивое функционисања, при чему способност управљања емоцијама представља највиши ниво емоционалне компетентности. Посебно је значајно што овај модел наглашава когнитивну димензију емоција, што га разликује од других приступа.

С друге стране, у литератури су развијени и такозвани мешовити модели, који емоционалну интелигенцију посматрају као комбинацију когнитивних способности, личносних особина и социјалних вештина. У оквиру овог приступа, Голман (1998) истиче да емоционална интелигенција обухвата компетенције као што су самосвест, саморегулација, мотивација, емпатија и социјалне вештине. За разлику од модела

способности, овај приступ има шири и практичнији карактер, јер наглашава примену емоционалних компетенција у свакодневном и професионалном функционисању.

Упркос различитим теоријским приступима, већина аутора се слаже да емоционална интелигенција има значајну улогу у здравственим професијама. Систематски преглед Агога и сарадника (2010) указује да виши ниво емоционалне интелигенције код здравствених радника доприноси бољој комуникацији са пацијентима, ефикаснијем доношењу клиничких одлука и смањењу професионалног стреса. Слично томе, мета-анализа Ненгу и сарадника (2012) показује да невербална комуникација, као важна компонента емоционалне интелигенције, има значајан утицај на исход лечења и задовољство пацијената. Ови налази указују на то да емоционална интелигенција није само теоријски конструкт, већ практична компетенција од значаја за квалитет здравствене неге.

Савремена истраживања додатно потврђују ове налазе. Тако Ghrayeb и сарадници (2025) указују на значајну повезаност између емоционалне интелигенције и комуникационих вештина код медицинских сестара, док Oweidat и сарадници (2024) истичу њен утицај на квалитет здравствене неге. Слично томе, McNulty и Politis (2023) наглашавају улогу емоционалне интелигенције у развоју интерперсоналних и професионалних компетенција, што је од посебног значаја у здравственом образовању. Ови резултати показују висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције, иако постоје разлике у начину њеног теоријског тумачења.

Поред клиничке праксе, значај емоционалне интелигенције препознат је и у образовању здравствених радника. Истраживања показују да развој емоционалне интелигенције доприноси рефлексивном мишљењу, професионалном усавршавању и развоју лидерских и комуникационих вештина (Dogham et al., 2025; Shrivastava et al., 2022). Ови налази указују да емоционална интелигенција има широку примену, како у клиничком, тако и у образовном контексту.

У контексту окупационе терапије, значај емоционалне интелигенције додатно долази до изражаја, имајући у виду да ова област подразумева холистички приступ клијенту, који обухвата физичке, психолошке и социјалне аспекте функционисања. Истраживања указују да емоционална интелигенција и личносне особине могу бити

значајни предиктори успеха студената у практичној настави (Brown et al., 2016), док Andonian (2017) наглашава да развој емоционалне интелигенције представља важан ресурс за унапређење професионалне праксе у окупационој терапији.

На основу анализе наведених радова може се закључити да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције у здравственим и терапијским професијама.

Иако се поједини аутори разликују у теоријском приступу – посматрајући емоционалну интелигенцију као когнитивну способност или као скуп ширих компетенција – сви истичу њен значај у унапређењу комуникације, изградњи квалитетних терапијских односа и побољшању исхода лечења. У том смислу, емоционална интелигенција представља један од кључних фактора успешности савремених терапијских приступа, посебно у области окупационе терапије.

2. ТЕРАПИЈСКИ ОДНОС И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ У ЗДРАВСТВЕНОЈ И ОКУПАЦИОНОЈ ТЕРАПИЈИ

Терапијски однос представља један од централних појмова у савременој здравственој и психосоцијалној пракси, јер чини основу успешног терапијског процеса и значајно утиче на исход лечења. У најширем смислу, терапијски однос се дефинише као професионална, али истовремено емпатична и подржавајућа интеракција између терапеута и клијента, која омогућава остваривање терапијских циљева и подстиче активно учешће клијента у терапијском процесу.

У оквиру психотерапијске и здравствене литературе, посебан значај придаје се концепту терапијског савеза (*therapeutic alliance*), који подразумева сарадњу, поверење и емоционалну повезаност између терапеута и клијента. Мета-аналитички налази указују да је квалитет терапијског савеза један од најзначајнијих предиктора успешности терапије, независно од терапијског приступа (Horvath et al., 2011). Ови резултати указују на висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја интерперсоналних односа у терапијском процесу.

Терапијски однос се заснива на више међусобно повезаних елемената, међу којима се издвајају поверење, емпатија, поштовање и комуникација. Поверење представља основу сваке терапијске интеракције, јер омогућава клијенту да се осећа сигурно и да отворено изражава своја осећања и потребе, што је потврђено истраживањима која указују на његову повезаност са придржавањем терапији и задовољством пацијената (Aroga et al., 2010). Емпатија омогућава дубље разумевање клијента и изградњу квалитетног односа, док комуникација представља основни канал кроз који се овај однос реализује (McNulty & Politis, 2023; Henry et al., 2012).

У здравственим професијама, квалитет терапијског односа директно је повезан са задовољством пацијената и исходом лечења, што указује да овај однос има практичну и клиничку вредност (Aroga et al., 2010). У контексту окупационе терапије, терапијски однос има посебну специфичност, јер се заснива на дугорочној сарадњи и холистичком приступу клијенту, који обухвата физичке, психолошке и социјалне аспекте функционисања (Шврака и сар., 2012). Истраживања показују да квалитет односа директно утиче на мотивацију клијента и исход терапије (Andonian, 2017; Brown et al., 2016).

Савремена истраживања додатно потврђују значај емоционалних и комуникационих компетенција. Тако Ghraieb и сарадници (2025) указују на повезаност емоционалне интелигенције и комуникационих вештина, док Oweidat и сарадници (2024) истичу њен утицај на квалитет здравствене неге. Ови налази указују да терапијски однос представља резултат интеграције више различитих фактора.

На основу анализираних литературе може се закључити да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја терапијског односа у здравственој пракси. Иако се поједини аутори фокусирају на различите аспекте овог односа, сви истичу његов директан утицај на исход лечења и квалитет терапијског процеса.

2.1. Кључне компоненте терапијског односа

Терапијски однос представља сложен и вишедимензионалан процес који се заснива на интеракцији више психолошких и комуникационих фактора. У научној литератури издваја се неколико кључних компоненти које чине основу квалитетног терапијског односа, а то су: поверење, емпатија, комуникација, професионалне границе и сарадња између терапеута и клијента. Поверење представља темељ терапијског односа, јер омогућава клијенту да се осећа сигурно и да слободно изражава своје мисли и емоције. Емпатија омогућава разумевање емоционалног стања клијента и доприноси изградњи односа поверења (McNulty & Politis, 2023). Комуникација, као централни елемент, омогућава пренос информација и разумевање емоционалних порука (Henry et al., 2012). Поред тога, професионалне границе обезбеђују етички оквир, док сарадња подразумева активно учешће клијента у терапијском процесу.

Табела 1. Кључне компоненте терапијског односа и њихов значај

Компонента	Опис	Значај у терапији	Извор
Поверење	Осећај сигурности и прихваћености	Подстиче отвореност и сарадњу	Agora et al., 2010
Емпатија	Разумевање емоција клијента	Јача терапијски савез	McNulty & Politis, 2023

Комуникација	Вербална и невербална интеракција	Омогућава разумевање и повезаност	Henry et al., 2012
Сарадња	Заједничко учешће у процесу	Повећава мотивацију клијента	Horvath et al., 2011
Професионалне границе	Етички и професионални оквир	Обезбеђује сигурност и структуру	Шврака и сар., 2012

Приказане компоненте указују да терапијски однос није једнодимензионалан феномен, већ резултат интеракције више међусобно повезаних фактора. Поверење и емпатија чине емоционалну основу односа, док комуникација представља средство кроз које се тај однос реализује. Сарадња омогућава активно учешће клијента, што директно утиче на мотивацију и исход терапије.

Анализа литературе показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја ових компоненти, али и одређене разлике у наглашавању појединих елемената. Док неки аутори истичу комуникацију као кључни фактор, други наглашавају емпатију и поверење као основу терапијског односа. Ипак, може се закључити да све компоненте делују синергијски и да њихова интеграција директно утиче на квалитет терапијског процеса.

У том контексту, емоционална интелигенција представља фактор који повезује све наведене компоненте, јер омогућава терапеуту да препозна и адекватно управља емоционалним аспектима интеракције.

3. КОМУНИКАЦИЈА У ТЕРАПИЈСКИМ ОДНОСИМА КАО АСПЕКТ ЕМОЦИОНАЛНЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Комуникација представља један од кључних елемената терапијског процеса, јер омогућава успостављање, развој и одржавање терапијског односа. У здравственим и терапијским професијама, комуникација није само средство размене информација, већ и основни механизам кроз који се остварује разумевање, поверење и сарадња између терапеута и клијента.

У научној литератури комуникација се најчешће посматра као сложен процес који обухвата вербалне и невербалне аспекте интеракције. Вербална комуникација подразумева употребу језика у преносу информација, док невербална комуникација укључује гестове, израз лица, контакт очима, положај тела и тон гласа. Истраживања указују да невербални елементи комуникације често имају значајнији утицај на доживљај односа него сам вербални садржај (Henry et al., 2012).

Мета-аналитички налази показују да квалитет комуникације између здравственог радника и пацијента директно утиче на исход лечења, задовољство пацијената и придржавање терапији (Henry et al., 2012). Ови резултати указују на висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја комуникације, што је у складу са налазима систематског прегледа Агоа и сарадника (2010), који истичу да комуникационе вештине представљају један од кључних аспеката професионалне компетентности у здравству.

Поред тога, савремена истраживања указују да је комуникација у тесној вези са емоционалном интелигенцијом. Тако Ghraieb и сарадници (2025) показују да постоји значајна повезаност између емоционалне интелигенције и комуникационих вештина код здравствених радника, док Oweidat и сарадници (2024) указују да боља комуникација доприноси вишем квалитету здравствене неге. Ови налази потврђују да комуникација није изолована вештина, већ део ширег система емоционалних и социјалних компетенција.

У оквиру терапијског процеса, посебан значај имају вештине као што су активно слушање, јасно изражавање, прилагођавање комуникације индивидуалним карактеристикама клијента и способност препознавања емоционалних сигнала.

McNulty и Politis (2023) наглашавају да развој ових вештина има значајну улогу у образовању здравствених радника, јер доприноси изградњи квалитетног терапијског односа и унапређењу професионалних компетенција.

У контексту окупационе терапије, комуникација има посебан значај, јер се терапијски процес заснива на активној сарадњи између терапеута и клијента. Холистички приступ, који обухвата физичке, психолошке и социјалне аспекте функционисања, захтева прилагођену и индивидуализовану комуникацију (Шврака и сар., 2012). У том смислу, комуникација представља средство кроз које се остварује разумевање потреба клијента и планирање терапијских интервенција.

Истраживања указују да ефикасна комуникација доприноси већој мотивацији клијената, њиховом активнијем учешћу у терапији и бољим терапијским исходима (Andonian, 2017). Поред тога, Brown и сарадници (2016) истичу да комуникационе и интерперсоналне вештине представљају важан фактор успеха у практичном раду студената окупационе терапије.

Анализа наведених радова показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја комуникације у терапијском процесу. Међутим, разлике се јављају у наглашавању појединих аспеката комуникације. Док неки аутори истичу значај невербалне комуникације као кључног фактора (Henry et al., 2012), други наглашавају улогу емоционалне интелигенције у разумевању и прилагођавању комуникације (Ghrayeb et al., 2025). Без обзира на те разлике, може се закључити да комуникација представља један од основних елемената терапијског односа и да њен квалитет директно утиче на исход терапијског процеса.

3.1. Вербална и невербална комуникација у терапијским односима

Комуникација у терапијском процесу представља сложен и вишеслојан феномен који обухвата како вербалне, тако и невербалне облике интеракције. Ове две компоненте комуникације делују заједно и међусобно се допуњују, при чему њихова усклађеност има значајан утицај на квалитет терапијског односа и исход лечења.

Вербална комуникација подразумева употребу језика као основног средства преноса информација. Она укључује избор речи, структуру реченица, начин постављања

питања и јасноћу изражавања. У терапијском контексту, вербална комуникација омогућава терапеуту да прикупи релевантне информације, објасни терапијске процедуре и успостави сарадњу са клијентом. Истраживања указују да јасна, прилагођена и емпатична вербална комуникација доприноси већем поверењу и задовољству пацијената (Agora et al., 2010).

С друге стране, невербална комуникација обухвата све облике комуникације који не укључују речи, као што су израз лица, гестови, контакт очима, положај тела и тон гласа. Ови елементи често имају снажнији утицај на доживљај комуникације од самог вербалног садржаја. Мета-анализа Henry и сарадника (2012) показује да невербална комуникација има значајан утицај на исход лечења, што указује на њену кључну улогу у терапијском процесу.

Посебно је важно нагласити да неусклађеност између вербалне и невербалне комуникације може довести до губитка поверења и нарушавања терапијског односа. У том смислу, способност терапеута да усклади ове две компоненте представља важан аспект професионалне компетентности, који је уско повезан са емоционалном интелигенцијом.

Табела 2. *Вербална и невербална комуникација у терапијском процесу*

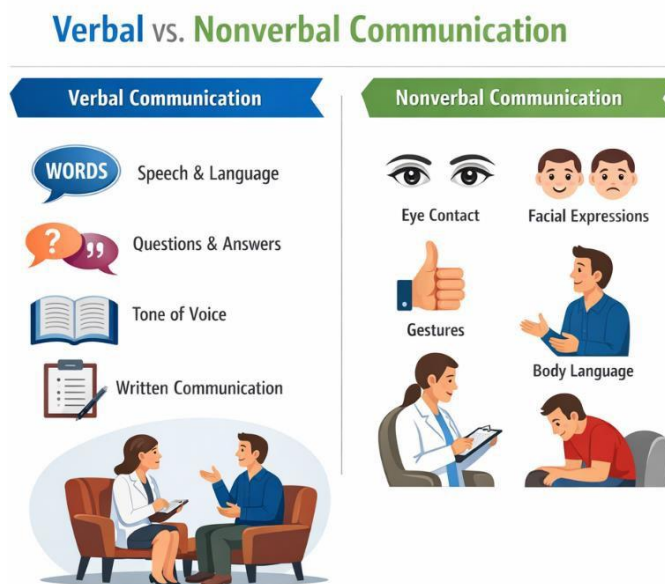
Тип комуникације	Карактеристике	Улога у терапији	Извор
Вербална	Језик, речи, питања, објашњења	Пренос информација, разумевање проблема	Agora et al., 2010
Невербална	Гестови, контакт очима, тон гласа	Емоционално разумевање, поверење	Henry et al., 2012
Интегрисана комуникација	Усклађеност вербалног и невербалног	Јача терапијски однос	Ghrayeb et al., 2025

Анализа приказаних података указује да вербална и невербална комуникација представљају комплементарне аспекте терапијског процеса. Док вербална комуникација омогућава јасан пренос информација, невербална комуникација пружа увид у емоционално стање клијента и доприноси изградњи поверења. Истраживања

показују да пацијенти често више пажње посвећују невербалним сигнаlima него вербалном садржају, што указује на њихову важност у формирању укупног утиска о терапеуту (Henry et al., 2012).

Поред тога, интеграција вербалне и невербалне комуникације представља кључни фактор успешности терапијског односа. Уколико постоји несклад између онога што терапеут говори и начина на који то саопштава, може доћи до нарушавања поверења и смањења ефикасности терапијског процеса. Ови налази су у складу са истраживањима која указују на значај емоционалне интелигенције у разумевању и управљању комуникацијом (Ghrayeb et al., 2025). У том контексту, може се закључити да успешна терапијска комуникација подразумева не само јасно и прецизно изражавање, већ и способност препознавања и адекватног реаговања на невербалне сигнале, што представља једну од кључних компетенција терапеута.

Ради прегледнијег сагледавања кључних разлика и међусобне повезаности вербалне и невербалне комуникације у терапијском процесу, у наставку је приказан њихов графички приказ.

Извор: прилагођено према: Henry et al. (2012); Arora et al. (2010)

Слика 1. Шематски приказ вербалне и невербалне комуникације

На слици 1 приказане су основне разлике између вербалне и невербалне комуникације у терапијском процесу. Док вербална комуникација подразумева употребу језика и речи као основног средства преноса информација, невербална комуникација обухвата гестове, израз лица, контакт очима и тон гласа, који имају значајну улогу у преношењу емоционалних порука. Истраживања указују да невербални аспекти комуникације често имају снажнији утицај на доживљај терапијског односа и ниво поверења пацијента него сам вербални садржај (Henry et al., 2012).

3.2. Активно слушање као компонента емоционалне интелигенције у терапији

Активно слушање представља једну од кључних комуникационих вештина у терапијском процесу, која омогућава успостављање квалитетног односа између терапеута и клијента. За разлику од пасивног слушања, активно слушање подразумева потпуну усмереност на саговорника, разумевање садржаја поруке, као и препознавање емоционалног значења које се иза ње налази.

У терапијском контексту, активно слушање омогућава терапеуту да стекне дубљи увид у потребе, ставове и емоције клијента, што представља основу за планирање адекватних терапијских интервенција. Ова вештина укључује више компоненти, као што су одржавање контакта очима, потврђивање разумевања, постављање отворених питања и избегавање прекидања саговорника. Истраживања указују да активно слушање доприноси већем нивоу поверења и задовољства пацијената, као и бољој сарадњи у терапијском процесу (Arora et al., 2010).

Посебан значај активног слушања огледа се у његовој повезаности са емоционалном интелигенцијом. Способност препознавања емоционалних нијанси у говору клијента, као и адекватно реаговање на њих, представља један од основних аспеката емоционалне компетентности. McNulty и Politis (2023) истичу да активно слушање представља важан елемент развоја интерперсоналних вештина у здравственим професијама, јер омогућава дубље разумевање пацијената и унапређење комуникације. Поред вербалног садржаја, активно слушање подразумева и пажњу на невербалне сигнале, као што су израз лица, тон гласа и говор тела. У том смислу, оно представља интеграцију вербалне и невербалне комуникације, што је у складу са

налазима који указују на значај невербалних аспеката у терапијском процесу (Henry et al., 2012).

У контексту окупационе терапије, активно слушање има посебан значај, јер терапијски процес подразумева индивидуализован приступ клијенту и активно учешће у планирању терапије. Терапеут који примењује активно слушање може боље разумети циљеве, мотивацију и ограничења клијента, што доприноси ефикаснијем терапијском процесу (Andonian, 2017). Анализа литературе показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја активног слушања у терапијском процесу. Међутим, разлике се јављају у наглашавању његових појединих аспеката. Док неки аутори истичу вербалне елементе, други наглашавају значај емоционалног разумевања и невербалне комуникације. Без обзира на те разлике, може се закључити да активно слушање представља једну од основних компетенција терапеута.

Табела 3. Кључни елементи активног слушања

Елемент	Опис	Значај у терапији
Контакт очима	Усмереност пажње на клијента	Јача поверење
Постављање питања	Отворена и подстицајна питања	Омогућава разумевање
Потврђивање	Парафразирање и резимирање	Показује разумевање
Невербални сигнали	Климање главом, мимика	Подстиче комуникацију
Емпатично реаговање	Разумевање емоција	Јача однос

Приказани елементи активног слушања указују да ова вештина представља сложен процес који обухвата како вербалне, тако и невербалне аспекте комуникације. Контакт очима и невербални сигнали доприносе успостављању поверења и осећаја прихваћености код клијента, док постављање отворених питања и потврђивање разумевања омогућавају дубље сагледавање проблема и потреба клијента. Посебно је значајно нагласити да емпатично реаговање представља кључни елемент активног слушања, јер омогућава терапеуту да препозна и адекватно одговори на емоционално

стање клијента. Ови налази су у складу са истраживањима која указују на повезаност активног слушања и емоционалне интелигенције, при чему се способност разумевања емоција издваја као један од основних предуслова квалитетне терапијске комуникације (McNulty & Politis, 2023). Анализа указује да су сви наведени елементи међусобно повезани и да делују синергијски, при чему недостатак једног од њих може довести до смањења ефикасности комуникације. У том контексту, активно слушање представља једну од кључних компетенција терапеута, која директно утиче на квалитет терапијског односа и исход терапијског процеса.

3.3. Комуникационе баријере у терапијским односима и њихова повезаност са емоционалном интелигенцијом

Комуникација у терапијским односима може бити значајно отежана различитим баријерама које утичу на квалитет интеракције између терапеута и клијента. Ове баријере могу довести до неразумевања, нарушавања поверења и смањења ефикасности терапијског процеса. У том контексту, емоционална интелигенција има важну улогу у препознавању и превазилажењу комуникационих препрека. Комуникационе баријере могу бити различите природе, укључујући когнитивне, емоционалне, социјалне и културолошке факторе. Емоционалне баријере, као што су страх, анксиозност или неповерење, често представљају најзначајнију препреку у терапијским односима, јер директно утичу на спремност клијента да отворено комуницира. Истраживања показују да пацијенти који доживљавају негативне емоције чешће избегавају комуникацију или дају непотпуне информације, што може утицати на исход терапије (Aroga et al., 2010).

Слично томе, недостатак адекватних комуникационих вештина код терапеута може представљати значајну баријеру. Нејасно изражавање, коришћење стручне терминологије без прилагођавања клијенту или недовољно активно слушање могу довести до неразумевања и смањења поверења. Ненгу и сарадници (2012) указују да недостатак усаглашености између вербалне и невербалне комуникације може довести до негативног доживљаја терапијског односа код пацијената. Културолошке баријере такође имају значајну улогу у терапијским односима, јер различити културни обрасци могу утицати на начин изражавања емоција, комуникационе стилове и очекивања у односу терапеут–клијент. У таквим ситуацијама, недостатак културне сензитивности може довести до неразумевања и смањене ефикасности терапијског процеса.

Емоционална интелигенција представља кључни фактор у превазилажењу комуникационих баријера, јер омогућава терапеуту да препозна емоционална стања клијента, прилагоди комуникацију и адекватно реагује у различитим ситуацијама. Ghraieb и сарадници (2025) указују да здравствени радници са вишим нивоом емоционалне интелигенције показују боље комуникационе вештине и већу способност прилагођавања клијентима. Слично томе, Oweidat и сарадници (2024) истичу да емоционална интелигенција доприноси бољем разумевању потреба пацијената и унапређењу квалитета здравствене неге.

У контексту окупационе терапије, комуникационе баријере могу бити додатно изражене, јер терапијски процес подразумева дугорочну интеракцију и активно учешће клијента. Терапеут мора бити у стању да препозна индивидуалне разлике, емоционална стања и мотивацију клијента, што захтева висок ниво емоционалне интелигенције (Andonian, 2017). Поред тога, холистички приступ у окупационој терапији подразумева разумевање ширег контекста живота клијента, што додатно усложњава комуникацију (Шврака и сар., 2012). Анализа литературе показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу постојања и значаја комуникационих баријера у терапијским односима. Међутим, разлике се јављају у наглашавању појединих врста баријера. Док неки аутори истичу емоционалне факторе као кључне, други наглашавају значај комуникационих вештина или културолошких разлика. Без обзира на те разлике, може се закључити да емоционална интелигенција представља један од најважнијих механизма за превазилажење ових баријера.

Табела 4. *Комуникационе баријере у терапијским односима*

Тип баријере	Опис	Последице	Улога емоционалне интелигенције
Емоционалне	Страх, анксиозност, неповерење	Смањена отвореност	Препознавање и регулација емоција
Комуникационе	Нејасно изражавање, недостатак слушања	Неразумевање	Прилагођавање комуникације
Културолошке	Разлике у вредностима и стилу комуникације	Конфликти и дистанца	Културна сензитивност

Когнитивне	Различит ниво разумевања	Погрешно тумачење	Јасно и прилагођено изражавање
------------	-----------------------------	----------------------	-----------------------------------

Приказане комуникационе баријере указују да терапијски однос може бити нарушен различитим факторима који делују на више нивоа. Емоционалне баријере имају посебан значај, јер директно утичу на спремност клијента да учествује у комуникацији, док комуникационе и когнитивне баријере утичу на разумевање информација. Културолошке баријере додатно усложњавају терапијски процес, посебно у мултикултуралним срединама. Анализа показује да емоционална интелигенција има кључну улогу у превазилажењу свих наведених баријера, јер омогућава терапеуту да препозна специфичности сваке ситуације и прилагоди свој приступ. Ови налази су у складу са истраживањима која указују на значај емоционалне интелигенције у комуникацији и терапијском раду (Ghrayeb et al., 2025; Oweidat et al., 2024).

3.4. Улога емоционалне интелигенције у унапређењу комуникације у окупационој терапији

Емоционална интелигенција има кључну улогу у унапређењу комуникације у терапијским односима, а њен значај посебно долази до изражаја у области окупационе терапије. Будући да се окупациона терапија заснива на индивидуализованом приступу и активној сарадњи са клијентом, квалитет комуникације представља један од основних предуслова успешности терапијског процеса. Емоционална интелигенција омогућава терапеуту да препозна и разуме емоционална стања клијента, што доприноси прилагођавању комуникације његовим потребама и могућностима. Ова способност је посебно значајна у ситуацијама када клијенти имају потешкоће у изражавању својих емоција или када су присутне психолошке баријере. Истраживања указују да здравствени радници са развијенијом емоционалном интелигенцијом показују боље комуникационе вештине и већу способност успостављања поверења (Ghrayeb et al., 2025).

Поред тога, емоционална интелигенција доприноси развоју емпатије, која представља један од кључних елемената терапијског односа. Способност емпатичног реаговања омогућава терапеуту да разуме перспективу клијента и адекватно одговори на његове

потребе, што директно утиче на квалитет комуникације. McNulty и Politis (2023) наглашавају да емпатија и емоционална интелигенција заједно доприносе развоју интерперсоналних вештина и професионалне компетентности у здравственим професијама.

У контексту окупационе терапије, комуникација има специфичну улогу, јер се терапијски процес заснива на заједничком постављању циљева и активном учешћу клијента. Холистички приступ подразумева разумевање не само физичких, већ и психолошких и социјалних аспеката функционисања, што захтева висок ниво комуникационих и емоционалних вештина (Шврака и сар., 2012). У том смислу, емоционална интелигенција омогућава терапеуту да прилагоди комуникацију индивидуалним карактеристикама клијента и да оствари квалитетнију интеракцију.

Истраживања показују да емоционална интелигенција има значајан утицај на исход терапијског процеса, јер доприноси већој мотивацији клијента и његовом активнијем учешћу у терапији (Oweidat et al., 2024). Слично томе, Andonian (2017) истиче да развој емоционалне интелигенције представља важан ресурс за унапређење праксе у окупационој терапији, јер омогућава терапеутима да ефикасније комуницирају са клијентима и боље разумеју њихове потребе.

У контексту окупационе терапије, посебан значај има холистички приступ, који подразумева сагледавање клијента као јединствене целине, у којој су физички, психолошки и социјални аспекти међусобно повезани. Како наводе Шврака и сарадници (2012), терапијски процес не може бити успешан без разумевања емоционалног стања клијента и његове мотивације за укључивање у терапију. Овакав приступ додатно наглашава значај емоционалне интелигенције као способности која омогућава терапеуту да препозна потребе клијента и прилагоди интервенције његовим индивидуалним карактеристикама. Поред клиничке праксе, значај емоционалне интелигенције у комуникацији огледа се и у образовању будућих терапеута. Brown и сарадници (2016) указују да интерперсоналне вештине, укључујући емоционалну интелигенцију, представљају значајан фактор успеха у практичном раду студената окупационе терапије. Ови налази указују да развој емоционалне интелигенције треба да буде саставни део образовних програма у здравственим професијама.

Анализа литературе показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције у унапређењу комуникације. Док неки аутори наглашавају њену улогу у развоју емпатије и интерперсоналних вештина, други истичу њен значај у превазилажењу комуникационих баријера и унапређењу терапијског односа. Без обзира на те разлике, може се закључити да емоционална интелигенција представља један од кључних фактора успешне комуникације у окупационој терапији.

Табела 5. Улога емоционалне интелигенције у комуникацији

Аспект ЕИ	Утицај на комуникацију	Практични значај
Препознавање емоција	Разумевање клијента	Јача поверење
Регулација емоција	Контрола реакција	Стабилан однос
Емпатија	Повезивање са клијентом	Боља сарадња
Социјалне вештине	Јасна комуникација	Ефикасна терапија

Приказани аспекти емоционалне интелигенције указују да има мултидимензионалну улогу у комуникацији у терапијском процесу. Способност препознавања и регулације емоција омогућава терапеуту да одржи професионалну стабилност, док емпатија и социјалне вештине доприносе изградњи поверења и квалитетног односа са клијентом. Анализа указује да су ови елементи међусобно повезани и да заједно доприносе ефикасности терапијског процеса.

4. ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ У КОНТЕКСТУ ТЕРАПИЈСКИХ ОДНОСА

Емоционална интелигенција има значајну улогу у очувању и унапређењу менталног здравља, јер омогућава појединцу да препозна, разуме и регулише сопствене емоције, као и да адекватно реагује на емоционална стања других људи. У контексту терапијских односа, ова способност представља један од кључних фактора који утичу на квалитет интеракције између терапеута и клијента, као и на исход терапијског процеса.

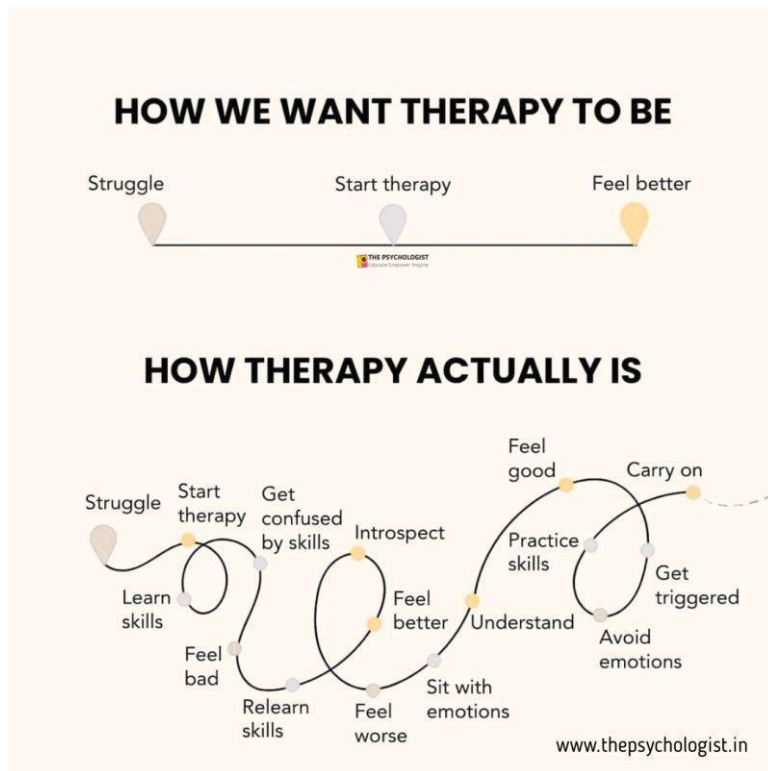
Ментално здравље се у савременој науци посматра кроз биопсихосоцијални модел, који обухвата интеракцију биолошких, психолошких и социјалних фактора. У том контексту, емоционална интелигенција има важну улогу, јер омогућава боље разумевање унутрашњих психолошких процеса и прилагођавање социјалним захтевима (Јашовић-Гашић и Лечић-Тошевски, 2007). Овај приступ наглашава да емоционалне компетенције представљају важан ресурс у очувању менталног здравља и превенцији психичких поремећаја.

Истраживања указују да особе са вишим нивоом емоционалне интелигенције имају боље развијене стратегије суочавања са стресом, већи ниво самоконтроле и боље интерперсоналне односе. Ове карактеристике доприносе смањењу ризика од развоја анксиозности, депресије и других психичких поремећаја. У том смислу, емоционална интелигенција може се посматрати као заштитни фактор менталног здравља. Са друге стране, низак ниво емоционалне интелигенције може бити повезан са потешкоћама у препознавању и изражавању емоција, што може довести до акумулације негативних емоција и повећаног психолошког дистреса. Ови фактори могу негативно утицати на функционисање појединца, као и на квалитет његових односа са другим људима, укључујући и терапијски однос.

У терапијском контексту, емоционална интелигенција има двоструку улогу – она је значајна како за клијента, тако и за терапеута. Са једне стране, развој емоционалне интелигенције код клијента може допринети бољем разумевању сопствених емоција и унапређењу психолошког функционисања. Са друге стране, емоционална

интелигенција терапеута омогућава боље разумевање клијента, адекватно реаговање на његове потребе и изградњу квалитетног терапијског односа. Истраживања у здравственим професијама показују да емоционална интелигенција доприноси бољој комуникацији, већем задовољству пацијената и квалитетнијој здравственој нези (Oweidat et al., 2024). Ови налази указују да емоционалне компетенције имају директан утицај на психолошко благостање пацијената, што је од посебног значаја у терапијском процесу.

У контексту окупационе терапије, значај емоционалне интелигенције додатно долази до изражаја, јер ова област подразумева рад са клијентима који се често суочавају са различитим психолошким и социјалним изазовима. Холистички приступ, који обухвата све аспекте функционисања, захтева од терапеута да препозна и разуме емоционалне потребе клијента, што је директно повезано са емоционалном интелигенцијом (Шврака и сар., 2012). Поред тога, емоционална интелигенција има значајну улогу у процесу опоравка, јер омогућава клијентима да развију адаптивне стратегије суочавања и повећају своју мотивацију за учешће у терапији. Овај аспект је посебно важан у дугорочним терапијским процесима, где је континуитет и квалитет односа од пресудног значаја. Анализа литературе показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције за ментално здравље. Иако се поједини аутори разликују у наглашавању појединих аспеката – као што су регулација емоција или интерперсоналне вештине – сви истичу да емоционална интелигенција представља важан фактор психолошког функционисања и успешности терапијског процеса. Ради прегледнијег приказа улоге емоционалне интелигенције у процесу регулације емоција и њеног утицаја на терапијски опоравак, у наставку је представљена шематска илустрација овог процеса.

Слика 2. Улога емоционалне интелигенције у регулацији емоција и терапијском опоравку

На слици је приказан процес кроз који емоционална интелигенција утиче на терапијски опоравак. Полазна основа је способност препознавања и разумевања емоција, која омогућава адекватну регулацију емоционалних реакција. Овај процес доводи до развоја адаптивних стратегија суочавања, боље контроле стреса и унапређења интерперсоналних односа. Као крајњи резултат, долази до побољшања менталног здравља и успешнијег терапијског исхода. Ови налази су у складу са савременим приступима који наглашавају значај емоционалне интелигенције у психолошком функционисању и терапијском процесу (Јашовић-Гашић и Лечић-Тошевски, 2007; Oweidat et al., 2024).

4.1. Улога емоционалне интелигенције у регулацији емоција и терапијском опоравку

Емоционална интелигенција има кључну улогу у процесу регулације емоција, који представља један од основних механизма психолошког функционисања и значајан фактор у терапијском опоравку. Способност појединца да препозна, разуме и контролише сопствене емоције, као и да адекватно реагује на емоције других,

омогућава развој адаптивних стратегија суочавања и унапређење менталног здравља. Регулација емоција подразумева процес управљања емоционалним реакцијама, који укључује њихово препознавање, процену и прилагођавање у складу са захтевима ситуације. У том контексту, емоционална интелигенција представља основу за ефикасну регулацију емоција, јер омогућава појединцу да избегне импулсивне реакције и развије контролисано и адаптивно понашање. Савремени приступи у психијатрији наглашавају да способност регулације емоција има значајну улогу у превенцији и лечењу психичких поремећаја (Јашовић-Гашић и Лечић-Тошевски, 2007).

Особе са развијенијом емоционалном интелигенцијом показују бољу способност управљања стресом, већу емоционалну стабилност и већу отпорност на психолошке изазове. Ове карактеристике доприносе развоју адаптивних стратегија суочавања, као што су решавање проблема, когнитивна реинтерпретација и тражење социјалне подршке. Са друге стране, недостатак емоционалне интелигенције може довести до неадекватне регулације емоција, што се често испољава кроз импулсивно понашање, избегавање или потискивање емоција. У терапијском процесу, регулација емоција има двоструку улогу – она је значајна како за клијента, тако и за терапеута. Код клијента, развој ове способности доприноси бољем разумевању сопствених емоција и унапређењу психолошког функционисања.

Код терапеута, емоционална интелигенција омогућава контролу сопствених емоционалних реакција и одржавање професионалног односа, што је од посебног значаја у раду са осетљивим групама пацијената. Као што је приказано на слици 2, емоционална интелигенција делује као посреднички фактор између емоционалних процеса и терапијског исхода. Способност препознавања и разумевања емоција омогућава адекватну регулацију емоционалних реакција, што доводи до развоја ефикасних стратегија суочавања и побољшања интерперсоналних односа. Ови процеси заједно доприносе успешнијем терапијском опоравку. Истраживања у здравственим професијама указују да емоционална интелигенција има значајан утицај на психолошко благостање пацијената. Oweidat и сарадници (2024) показују да виши ниво емоционалне интелигенције код здравствених радника доприноси бољем квалитету неге и већем задовољству пацијената. Слично томе, Ghrayeb и сарадници

(2025) истичу да емоционална интелигенција има значајну улогу у комуникацији и разумевању пацијената, што је од посебног значаја у терапијском процесу.

У контексту окупационе терапије, регулација емоција има посебан значај, јер се терапијски процес често одвија у условима дугорочне сарадње и активног учешћа клијента. Терапеут који поседује развијену емоционалну интелигенцију може боље разумети емоционалне реакције клијента и прилагодити терапијске интервенције његовим потребама (Andonian, 2017). Поред тога, холистички приступ у окупационој терапији подразумева интеграцију емоционалних, когнитивних и социјалних аспеката функционисања, што додатно наглашава значај емоционалне интелигенције (Шврака и сар., 2012). Анализа показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције у регулацији емоција и терапијском опоравку. Иако се поједини аутори разликују у наглашавању појединих аспеката, као што су стратегије суочавања или интерперсоналне вештине, сви истичу да емоционална интелигенција представља важан фактор у унапређењу менталног здравља и успешности терапијског процеса.

4.2. Улога емоционалне интелигенције у изградњи терапијског савеза

Терапијски савез представља један од кључних концепата у савременим терапијским приступима и односи се на квалитет сарадње, поверења и емоционалне повезаности између терапеута и клијента. У оквиру здравствених и психосоцијалних интервенција, терапијски савез се сматра једним од најзначајнијих предиктора успешности терапијског процеса, без обзира на примењени терапијски модел. У том контексту, емоционална интелигенција има посебно важну улогу, јер омогућава терапеуту да развије и одржи квалитетан однос са клијентом.

Један од основних елемената терапијског савеза јесте поверење, које се гради кроз доследну, емпатичну и аутентичну комуникацију. Терапеут који поседује развијену емоционалну интелигенцију у стању је да препозна емоционалне потребе клијента и адекватно реагује на њих, што доприноси стварању осећаја сигурности и прихваћености. Истраживања указују да пацијенти који имају поверење у терапеута

показују већу спремност за сарадњу и активније учествују у терапијском процесу (Arora et al., 2010).

Емпатија представља једну од кључних компоненти емоционалне интелигенције и има централну улогу у изградњи терапијског савеза. Способност терапеута да разуме и дели емоционално искуство клијента омогућава дубље повезивање и јачање односа. McNulty и Politis (2023) истичу да емпатија не само да унапређује комуникацију, већ и доприноси развоју интерперсоналних вештина које су од суштинског значаја у здравственим професијама. У том смислу, емоционална интелигенција омогућава терапеуту да препозна суптилне емоционалне сигнале и да на њих реагује на адекватан и подржавајући начин. Поред емпатије, важан аспект терапијског савеза представља и способност регулације емоција. Терапеути се у свом раду често сусрећу са емоционално захтевним ситуацијама, које могу укључивати фрустрацију, отпор клијента или интензивне емоционалне реакције. У таквим ситуацијама, способност управљања сопственим емоцијама омогућава терапеуту да задржи професионалност и одржи стабилан терапијски однос. Истраживања показују да терапеути са вишим нивоом емоционалне интелигенције показују већу отпорност на стрес и боље управљају изазовима у терапијском раду (Oweidat et al., 2024).

У контексту окупационе терапије, значај терапијског савеза је посебно наглашен, јер се терапијски процес често одвија током дужег временског периода и подразумева активну сарадњу између терапеута и клијента. Холистички приступ, који обухвата физичке, психолошке и социјалне аспекте функционисања, захтева развијене емоционалне и комуникационе компетенције. Терапеут који поседује развијену емоционалну интелигенцију може боље разумети индивидуалне потребе клијента и прилагодити терапијски приступ, што доприноси јачању терапијског савеза (Шврака и сар., 2012).

Значај емоционалне интелигенције у изградњи терапијског савеза огледа се и у способности терапеута да подстакне мотивацију клијента. Када клијент осети да је разуман и прихваћен, већа је вероватноћа да ће активно учествовати у терапијском процесу и прихватити предложене интервенције. Brown и сарадници (2016) указују да интерперсоналне вештине, укључујући емоционалну интелигенцију, имају значајан утицај на успех у практичном раду, што се може довести у везу са квалитетом терапијског савеза.

Поред директног утицаја на однос са клијентом, емоционална интелигенција доприноси и бољем разумевању динамике терапијског процеса. Терапеут који је у стању да препозна промене у емоционалном стању клијента може благовремено прилагодити терапијске стратегије, што доприноси ефикаснијем постизању терапијских циљева. У том смислу, емоционална интелигенција представља не само личну компетенцију, већ и важан професионални ресурс. Значај емоционалних компетенција у терапијском раду наглашава се и у домаћој литератури. Према Јашовић-Гашић и Лечић-Тошевски (2007), способност препознавања и регулације емоција представља један од кључних фактора психолошког функционисања и успешности терапијских интервенција. Ови аутори истичу да адекватно управљање емоционалним реакцијама омогућава бољу адаптацију појединца и ефикасније суочавање са стресним ситуацијама, што има директан значај у терапијском процесу.

Анализа литературе показује да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције у изградњи терапијског савеза. Иако се поједини аутори разликују у наглашавању одређених аспеката, као што су емпатија, комуникација или регулација емоција, сви истичу да ове компоненте делују заједно и да њихова интеграција директно утиче на квалитет терапијског односа.

У целини посматрано, може се закључити да емоционална интелигенција представља један од кључних фактора у изградњи и одржавању терапијског савеза. Њена примена у окупационој терапији доприноси развоју поверења, јачању емпатије, унапређењу комуникације и повећању мотивације клијента, што директно утиче на успешност терапијског процеса.

4.3. Емоционална интелигенција и индивидуализација терапијског приступа

Индивидуализација терапијског приступа представља један од основних принципа савремених здравствених и рехабилитационих пракси, а посебно окупационе терапије. Овај принцип подразумева прилагођавање терапијских интервенција специфичним потребама, способностима, интересовањима и животном контексту сваког појединачног клијента. У том процесу, емоционална интелигенција терапеута има кључну улогу, јер омогућава дубље разумевање клијентових емоционалних стања и индивидуалних карактеристика.

Један од најважнијих аспеката индивидуализације јесте способност терапеута да препозна емоционалне потребе клијента. Емоционална интелигенција омогућава терапеуту да идентификује не само експлицитно изражене емоције, већ и суптилне сигнале који указују на унутрашња стања клијента. Ова способност је од посебног значаја у ситуацијама када клијенти имају потешкоће у вербалном изражавању, што је чест случај у терапијској пракси. McNulty и Politis (2023) истичу да емоционална интелигенција доприноси развоју интерперсоналних вештина, које су кључне за разумевање клијентових потреба и прилагођавање терапијског приступа.

Поред препознавања емоција, значајну улогу има и способност прилагођавања комуникације. Терапеут који поседује висок ниво емоционалне интелигенције у стању је да прилагоди свој начин комуникације различитим типовима клијената, узимајући у обзир њихове когнитивне, емоционалне и социјалне карактеристике. Овај аспект је посебно важан у раду са различитим старосним групама и клијентима са различитим здравственим стањима. У контексту окупационе терапије, индивидуализација подразумева и прилагођавање активности које се користе у терапијском процесу. Како наводе Шврака и сарадници (2012), терапијске интервенције треба да буду усмерене ка потребама и интересовањима клијента, како би се постигла већа мотивација и ангажованост. У том смислу, емоционална интелигенција омогућава терапеуту да боље процени које активности ће бити најделотворније за одређеног клијента.

Емоционална интелигенција такође има значајну улогу у прилагођавању темпа и интензитета терапије. Различити клијенти имају различите способности и ниво толеранције на напор, што захтева флексибилан приступ. Терапеут који је у стању да препозна знакове умора, фрустрације или анксиозности може благовремено прилагодити терапијски процес, чиме се избегавају негативне последице и повећава ефикасност терапије. Истраживања указују да индивидуализовани приступ, који укључује емоционалну компоненту, доводи до бољих терапијских исхода. Oweidat и сарадници (2024) показују да постоји повезаност између емоционалне интелигенције и квалитета здравствене неге, што указује на значај прилагођавања терапијског приступа потребама клијента. Ови налази потврђују да емоционална интелигенција представља важан фактор у постизању успешних терапијских резултата.

Поред директног рада са клијентима, индивидуализација терапијског приступа подразумева и разумевање ширег животног контекста клијента. То укључује

социјалне односе, породично окружење и културолошке факторе, који могу утицати на ток и исход терапије. Емоционална интелигенција омогућава терапеуту да интегрише све ове аспекте у процес планирања интервенција, чиме се обезбеђује холистички приступ.

Емоционална интелигенција дакле, представља кључни предуслов за успешну индивидуализацију терапијског приступа. Њена примена у окупационој терапији омогућава боље разумевање клијента, прилагођавање терапијских интервенција и постизање бољих терапијских исхода, што је од суштинског значаја за савремену терапијску праксу.

4.4. Улога емоционалне интелигенције у раду са осетљивим групама клијената

Рад са осетљивим групама клијената представља један од најзахтевнијих аспеката терапијске праксе, јер подразумева прилагођавање терапијског приступа специфичним психолошким, социјалним и здравственим карактеристикама појединаца. Осетљиве групе обухватају децу, старије особе, особе са менталним поремећајима, као и клијенте са хроничним обољењима или инвалидитетом. У овом контексту, емоционална интелигенција терапеута има кључну улогу, јер омогућава адекватно разумевање и реаговање на сложене емоционалне потребе ових група. Један од најзначајнијих аспеката рада са осетљивим групама јесте способност препознавања и тумачења емоционалних стања клијената. Код деце, на пример, емоције се често изражавају кроз понашање, а не кроз вербалну комуникацију, што захтева од терапеута висок ниво емпатије и способности интерпретације невербалних сигнала. Слично томе, код особа са менталним поремећајима или когнитивним оштећењима, комуникација може бити ограничена, што додатно наглашава значај емоционалне интелигенције. Henry и сарадници (2012) указују да невербални аспекти комуникације имају значајан утицај на терапијски однос и исход лечења, што је посебно важно у раду са овим групама.

У раду са особама са менталним поремећајима, емоционална интелигенција терапеута има значајну улогу у регулацији терапијске динамике. Ови клијенти често испољавају интензивне емоционалне реакције, као што су анксиозност, страх или агресија, што захтева од терапеута способност да остане смирен и да адекватно реагује. Према

Јашовић-Гашић и Лечић-Тошевски (2007), разумевање емоционалних процеса и њихова адекватна регулација представљају основу успешног терапијског рада, што додатно указује на значај емоционалне интелигенције у овом контексту.

Код старијих особа, емоционална интелигенција је важна за препознавање осећаја усамљености, губитка и смањене функционалности, који често прате процес старења. Терапеут који поседује развијену емпатију и способност активног слушања може допринети побољшању психолошког стања клијента и повећању његове мотивације за учешће у терапији.

McNulty и Politis (2023) наглашавају да емпатија и интерперсоналне вештине играју кључну улогу у изградњи квалитетног односа са клијентима, што је посебно значајно у раду са осетљивим популацијама. У контексту хроничних болести и инвалидитета, емоционална интелигенција доприноси разумевању дугорочних психолошких изазова са којима се клијенти суочавају. Ови клијенти често пролазе кроз процес адаптације, који може бити праћен негативним емоцијама, као што су фрустрација и безнађе. Терапеут који је у стању да препозна и валидира ова осећања може значајно допринети побољшању терапијског исхода. Oweidat и сарадници (2024) указују да постоји повезаност између емоционалне интелигенције здравствених радника и квалитета пружене неге, што се може применити и на рад са овим групама.

Посебан значај емоционалне интелигенције у раду са осетљивим групама огледа се у способности терапеута да прилагоди терапијске активности индивидуалним могућностима клијента. У окупационој терапији, ово подразумева избор активности које су функционалне, смислене и мотивишуће за клијента. Како наводе Шврака и сарадници (2012), успешност терапије зависи од усклађености активности са потребама и интересовањима клијента, што захтева висок ниво разумевања његовог психолошког стања. Поред директног рада са клијентима, емоционална интелигенција игра важну улогу и у комуникацији са породицом и блиским особама клијента. Овај аспект је посебно значајан код деце и особа са тешким здравственим стањима, где породица има важну улогу у терапијском процесу. Терапеут који поседује развијене комуникационе и емоционалне вештине може боље сарађивати са породицом и обезбедити континуитет терапијских интервенција.

Сагледавањем наведених аспеката, може се уочити да емоционална интелигенција представља кључни фактор успешног рада са осетљивим групама клијената. Њена примена омогућава боље разумевање емоционалних потреба, прилагођавање терапијског приступа и унапређење терапијског односа, што директно утиче на квалитет и исход терапијског процеса.

4.5. Терапеутска употреба себе као аспект емоционалне интелигенције у окупационој терапији

Један од кључних концепата савремене окупационе терапије јесте терапеутска употреба себе, која подразумева свесну и намерну примену личних карактеристика терапеута у циљу унапређења терапијског процеса. Овај концепт обухвата начин комуникације, емоционалне реакције, вредности и професионални стил терапеута, који се користе као средство терапије. У том смислу, терапеут не делује само као стручњак који примењује технике, већ као активан учесник у терапијском односу.

Терапеутска употреба себе тесно је повезана са емоционалном интелигенцијом, јер подразумева висок ниво самосвести, емпатије и способности регулације емоција. Терапеут који поседује развијену емоционалну интелигенцију у стању је да препозна сопствене емоционалне реакције и разуме на који начин оне утичу на интеракцију са клијентом. Ова способност је од посебног значаја у ситуацијама које укључују емоционално захтевне или стресне околности, које су честе у терапијској пракси.

У контексту окупационе терапије, терапеутска употреба себе омогућава изградњу поверења и осећаја сигурности код клијента. Емпатичан приступ, активна пажња и аутентичност у комуникацији доприносе стварању позитивног терапијског окружења, које подстиче ангажованост и мотивацију клијента. Andonian (2017) истиче да емоционална интелигенција омогућава терапеутима да ефикасније управљају емоционалном динамиком у терапијском односу, што доприноси бољим терапијским исходима.

Поред тога, терапеутска употреба себе подразумева и способност прилагођавања сопственог понашања различитим клијентима и ситуацијама. Овај аспект захтева флексибилност и способност процене, које су уско повезане са емоционалном интелигенцијом. Терапеут мора бити у стању да препозна када је потребно показати више подршке, а када је неопходно подстаћи самосталност клијента.

Посебан значај терапеутске употребе себе огледа се у раду са клијентима који имају потешкоће у емоционалној регулацији или међуљудским односима. У овим случајевима, терапеут својим понашањем може послужити као модел адекватних емоционалних реакција и социјалних вештина. Овај процес доприноси не само терапијском напретку, већ и развоју социјалних компетенција код клијента. У целини посматрано, терапеутска употреба себе представља интегративни аспект емоционалне интелигенције у окупационој терапији. Она омогућава терапеуту да комбинује стручна знања са личним компетенцијама, чиме се унапређује квалитет терапијског односа и ефикасност терапијских интервенција.

5. ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА У ОКУПАЦИОНОЈ ТЕРАПИЈИ

Емоционална интелигенција представља један од кључних фактора у савременој окупационој терапији, јер ова област подразумева интензивну интеракцију између терапеута и клијента, као и индивидуализован приступ у планирању и спровођењу терапијских интервенција. За разлику од неких других здравствених дисциплина, окупациона терапија се у великој мери ослања на квалитет терапијског односа, што додатно наглашава значај емоционалних и комуникационих компетенција.

Окупациона терапија се у стручној литератури дефинише као здравствена дисциплина усмерена на омогућавање појединцима да учествују у свакодневним животним активностима које су за њих значајне и смислене. Према савременим приступима, циљ окупационе терапије није само побољшање физичких способности, већ и подстицање независности, социјалне укључености и квалитета живота појединца. У том контексту, активност (окупација) се посматра као средство терапије, али и као циљ терапијског процеса.

Холистички приступ, који представља основу окупационе терапије, подразумева сагледавање клијента као јединствене целине у којој су физички, психолошки и социјални аспекти међусобно повезани. Како наводе Шврака и сарадници (2012), терапијски процес не може бити успешан уколико се занемаре емоционалне и мотивационе компоненте функционисања појединца. Овај приступ захтева од терапеута да развије способност разумевања емоционалних стања клијента, што представља једну од основних компоненти емоционалне интелигенције.

Емоционална интелигенција омогућава терапеуту да успостави квалитетан терапијски однос, заснован на поверењу, емпатији и сарадњи. Способност препознавања емоционалних стања клијента омогућава прилагођавање терапијских активности његовим потребама, што доприноси већој мотивацији и ангажованости у терапијском процесу. У том смислу, емоционална интелигенција представља важан фактор унапређења терапијског исхода. Значај емоционалне интелигенције у здравственим професијама потврђен је бројним истраживањима. McNulty и Politis (2023) истичу да емоционална интелигенција доприноси развоју емпатије и комуникационих вештина, које су од суштинског значаја за успостављање квалитетног односа са клијентом.

Слично томе, Oweidat и сарадници (2024) указују да постоји значајна повезаност између емоционалне интелигенције и квалитета здравствене неге, што додатно потврђује њен значај у терапијском раду.

У контексту окупационе терапије, значај емоционалне интелигенције посебно долази до изражаја у раду са клијентима који се суочавају са различитим физичким, психолошким и социјалним изазовима. Терапеут мора бити у стању да препозна емоционалне реакције клијента, као и да адекватно реагује у ситуацијама које могу бити стресне или фрустрирајуће. Andonian (2017) наглашава да емоционална интелигенција представља важан ресурс у унапређењу праксе у окупационој терапији, јер омогућава терапеутима да боље разумеју потребе клијената и прилагоде терапијски приступ.

Поред тога, истраживања показују да емоционална интелигенција може бити значајан предиктор успеха у практичном раду. Brown и сарадници (2016) указују да студенти окупационе терапије са развијенијом емоционалном интелигенцијом показују боље резултате у практичној настави, што указује на значај развоја ових компетенција у образовању будућих терапеута. Посебно је важно нагласити да емоционална интелигенција у окупационој терапији није изолована вештина, већ интегративна способност која повезује комуникацију, емпатију, регулацију емоција и социјалне вештине. Ови аспекти заједно доприносе изградњи квалитетног терапијског односа и успешности терапијског процеса.

У ширем смислу, емоционална интелигенција представља основу за разумевање клијентовог доживљаја болести, ограничења и сопствених могућности, што омогућава терапеуту да креира интервенције које су не само функционалне, већ и психолошки прихватљиве за клијента. Овај аспект је од посебног значаја у савременим приступима који наглашавају значај клијент-центриране терапије. Ови аспекти представљају основу за систематични преглед и анализу досадашњих истраживања о улози емоционалне интелигенције у терапијским односима и окупационој терапији, који ће бити приказан у наставку рада. У циљу систематизације различитих аспеката примене емоционалне интелигенције у окупационој терапији, у наставку је представљена табела која приказује њену улогу у кључним сегментима терапијског процеса.

Табела 6. Улога емоционалне интелигенције у окупационој терапији

Аспект терапије	Улога емоционалне интелигенције	Практични значај
Комуникација	Препознавање вербалних и невербалних сигнала	Боље разумевање клијента
Терапијски однос	Развој емпатије и поверења	Јачање терапијског савеза
Индивидуализација терапије	Прилагођавање приступа потребама клијента	Већа мотивација и ангажованост
Рад са осетљивим групама	Разумевање специфичних емоционалних стања	Ефикаснији терапијски приступ
Регулација емоција	Контрола сопствених реакција терапеута	Професионално понашање
Тимски рад	Развој интерперсоналних вештина	Боља сарадња у тиму
Терапијски исходи	Интеграција емоционалних и когнитивних процеса	Побољшање резултата терапије

У табели је приказана улога емоционалне интелигенције у различитим аспектима окупационе терапије. Може се уочити да емоционална интелигенција има широку примену, од комуникације и изградње терапијског односа до индивидуализације терапијског приступа и побољшања терапијских исхода. Ови аспекти указују да емоционална интелигенција представља интегративну компетенцију која обједињује различите елементе терапијског процеса.

5.1. Методологија рада

Циљ овог рада је да се испита и систематично прикаже значај емоционалне интелигенције у терапијским односима, са посебним освртом на њену примену у окупационој терапији. Рад има за циљ да анализира досадашња научна сазнања, утврди у којој мери емоционална интелигенција утиче на комуникацију, терапијски однос и исходе терапије, као и да идентификује кључне аспекте њене примене у пракси. У складу са постављеним циљем, у раду је примењен метод систематичног прегледа литературе. Овај метод подразумева прикупљање, анализу и синтезу релевантних научних радова који се баве темом емоционалне интелигенције у контексту здравствених и терапијских професија. Посебан акценат стављен је на радове који се односе на комуникацију, терапијски однос и окупациону терапију.

5.1.1. Извори података и стратегија претраживања

Прикупљање литературе извршено је претраживањем електронских научних база података, као што су Google Scholar, PubMed и ScienceDirect. Избор наведених база заснован је на њиховој широкој заступљености и релевантности у области психологије, медицине и здравствених наука, као и на доступности рецензираних научних радова.

У процесу претраживања коришћене су кључне речи на енглеском језику, које укључују: *emotional intelligence*, *therapeutic relationship*, *occupational therapy*, *communication skills*, *empathy*, *mental health*, као и њихове различите комбинације. Поред основних појмова, примењене су и сложеније претраживачке синтагме, као што су: *emotional intelligence in healthcare*, *emotional intelligence and patient care*, *emotional intelligence in occupational therapy*, чиме је омогућено прецизније идентификовање релевантних научних радова. Оваква стратегија претраживања омогућила је обухват широког спектра истраживања, укључујући теоријске радове, емпиријске студије, као и мета-анализе и систематске прегледе.

5.1.2. Критеријуми укључивања и искључивања радова

Критеријуми за укључивање радова у анализу дефинисани су са циљем обезбеђивања релевантности и научне валидности коришћене литературе. У анализу су укључени радови који се директно баве емоционалном интелигенцијом у контексту

здравствених и терапијских професија, са посебним освртом на комуникацију, терапијски однос и окупациону терапију. Као додатни критеријуми укључивања постављени су: доступност пуног текста рада, објављеност у рецензираним научним часописима, као и релевантност резултата за тему истраживања. Посебна пажња посвећена је укључивању савремених истраживања, али су у анализу укључени и класични теоријски радови који представљају основу за разумевање концепта емоционалне интелигенције. Са друге стране, из анализе су искључени радови који нису директно повезани са темом, радови без доступног пуног текста, као и они који не задовољавају основне научне критеријуме.

Такође, искључени су радови који се баве емоционалном интелигенцијом ван контекста здравствених и терапијских професија, уколико њихови налази нису применљиви на предмет истраживања. Посебан значај дат је мета-анализама и систематским прегледима, с обзиром на њихову улогу у синтези постојећих научних сазнања и обезбеђивању ширег увида у истраживану проблематику.

5.1.3. Поступак селекције и анализе радова

Након прикупљања радова, извршена је њихова селекција и систематизација, при чему су издвојени они који у највећој мери одговарају постављеном циљу рада. Процес селекције обухватао је преглед наслова, апстраката и садржаја радова, како би се утврдила њихова релевантност за тему истраживања. Анализа одабраних радова заснивала се на поређењу њихових циљева, методолошких приступа, узорака и кључних резултата. Посебна пажња посвећена је идентификовању сличности и разлика међу истраживањима, као и уочавању општих трендова у развоју научних сазнања о емоционалној интелигенцији. Поред дескриптивне анализе, примењен је и компаративни приступ, који је омогућио критичко сагледавање резултата различитих аутора. Оваквим приступом омогућено је да се идентификују кључни фактори који утичу на терапијске односе, као и да се утврди значај емоционалне интелигенције у окупационој терапији.

5.1.4. Ограничења методолошког приступа

Иако примењени метод систематичног прегледа литературе омогућава свеобухватно сагледавање постојећих научних сазнања, одређена ограничења овог приступа треба узети у обзир. Пре свега, избор радова зависи од доступности литературе у

електронским базама података, што може довести до изостављања појединих релевантних истраживања. Поред тога, различити аутори користе различите теоријске приступе и инструменте за мерење емоционалне интелигенције, што може утицати на упоредивост резултата. Такође, велики број радова заснива се на самопроценама испитаника, што може довести до субјективности у резултатима.

Још једно ограничење које се јавља се односи на чињеницу да већина истраживања има корелациони карактер, што отежава утврђивање узрочно-последичних односа. Упркос наведеним ограничењима, примењени методолошки приступ омогућава релевантну и систематичну анализу постојеће литературе и представља адекватну основу за доношење закључака у оквиру овог рада.

5.2. Систематичан преглед и анализа досадашњих истраживања

Емоционална интелигенција представља значајан истраживачки концепт у савременим здравственим наукама, а њена улога у терапијским односима, посебно у окупационој терапији, све више добија на значају. С обзиром на то да се ова област заснива на интеракцији терапеута и клијента, као и на индивидуализованом приступу, емоционалне и комуникационе компетенције терапеута имају кључну улогу у квалитету терапијског процеса.

У циљу систематичног сагледавања ове проблематике, у наставку је приказан преглед релевантних истраживања која су се бавила улогом емоционалне интелигенције у здравственим и терапијским професијама. У циљу прегледнијег приказа релевантних истраживања, у наставку је дата табела која систематизује кључне карактеристике анализираних студија, укључујући њихове циљеве, методологију и главне резултате.

Табела 7. Систематизован приказ истраживања о емоционалној интелигенцији у терапијским односима и окупационој терапији

Аутор (година)	Узорак	Циљ истраживања	Метод	Кључни резултати
-------------------	--------	-----------------	-------	------------------

Arora et al. (2010)	здравствени радници	улога EI у медицини	систематски преглед	EI → боља комуникација, одлуке, мањи стрес
Henry et al. (2012)	пацијент–лекар	невербална комуникација	мета-анализа	невербално утиче на исход лечења
Brown et al. (2016)	студенти OT	EI и успех у пракси	пресек	EI предиктор успеха
McNulty & Politis (2023)	студенти	EI и интерперсоналне вештине	анализа	EI → професионалне компетенције
Oweidat et al. (2024)	медицинске сестре	EI и квалитет неге	квантитативно	EI → бољи квалитет неге
Ghrayeb et al. (2025)	медицинске сестре	EI и комуникација	пресек	значајна повезаност EI и комуникације
Dogham et al. (2025)	студенти	EI и учење	емпиријско	EI → рефлексивно мишљење
Shrivastava et al. (2022)	здравствени радници	EI и лидерство	едукативни програм	EI развија лидерство
Andonian (2017)	OT пракса	EI у OT	теоријски рад	EI унапређује терапијску праксу
Martins et al. (2010)	општа популација	EI и здравље	мета-анализа	EI повезана са менталним здрављем
Miao et al. (2017)	запослени	EI и радни исходи	мета-анализа	EI → перформансе и односи
Zeidner et al. (2012)	различити узорци	EI и благостање	преглед	EI → психолошко благостање
Codier et al. (2008)	медицинске сестре	мерење EI	квантитативно	EI повезана са учинком
Weng et al. (2008)	лекари	EI и однос са пацијентом	емпиријско	EI → бољи однос лекар–пацијент
Cherry et al. (2014)	лекари/пацијенти	EI и комуникација	систематски преглед	EI утиче на терапијски однос
Por et al. (2011)	студенти сестринства	EI и стрес	квантитативно	EI смањује стрес
Rankin (2013)	медицинске сестре	EI и пракса	преглед	EI → емпатична нега

5.3. Детаљна анализа и поређење истраживања

Систематизовани приказ истраживања указује да се улога емоционалне интелигенције у терапијским односима може сагледати кроз више међусобно повезаних, али аналитички различитих перспектива. Разлике међу истраживањима не односе се толико на саме резултате, колико на фокус, методолошки приступ и контекст у којем је емоционална интелигенција проучавана. У том смислу, уочава се могућност груписања истраживања у неколико тематских целина које омогућавају њихову систематичнију анализу.

Прву групу чине мета-анализе и систематски прегледи (Martins et al., 2010; Miao et al., 2017; Cherry et al., 2014; Arora et al., 2010), који представљају највиши ниво научних доказа. Ови радови имају посебан значај јер синтетишу резултате већег броја појединачних истраживања и омогућавају шире разумевање улоге емоционалне интелигенције. Martins и сарадници (2010) указују на значајну повезаност између емоционалне интелигенције и менталног и физичког здравља, што указује на њену улогу као заштитног фактора. Слично томе, Miao и сарадници (2017) показују да емоционална интелигенција има значајан утицај на радне перформансе и интерперсоналне односе, што је од посебног значаја у здравственим професијама. Cherry и сарадници (2014) додатно наглашавају улогу емоционалне интелигенције у односу између здравственог радника и пацијента, указујући да она доприноси квалитетнијој комуникацији и већем задовољству пацијената. Ови налази су у складу са резултатима Arora и сарадника (2010), који указују на значај емоционалне интелигенције у клиничком доношењу одлука и управљању стресом.

Другу групу чине емпиријска истраживања у клиничком контексту (Oweidat et al., 2024; Ghraieb et al., 2025; Weng et al., 2008; Codier et al., 2008), која пружају конкретније увиде у примену емоционалне интелигенције у свакодневној пракси. Ови радови указују да емоционална интелигенција има директан утицај на квалитет здравствене неге, комуникацију и однос са пацијентима. Oweidat и сарадници (2024) показују да постоји значајна повезаност између емоционалне интелигенције и квалитета здравствених услуга, док Ghraieb и сарадници (2025) указују на њену улогу у развоју комуникационих вештина. Weng и сарадници (2008) додатно истичу значај емоционалне интелигенције у изградњи квалитетног односа лекар–пацијент, што је

један од кључних аспеката терапијског процеса. Codier и сарадници (2008) показују да емоционална интелигенција може бити повезана са професионалним учинком медицинских сестара, што указује на њену практичну вредност. Трећу групу представљају истраживања која се баве улогом емоционалне интелигенције у образовању и професионалном развоју (McNulty & Politis, 2023; Dogham et al., 2025; Por et al., 2011; Shrivastava et al., 2022). Ови радови указују да емоционална интелигенција има значајну улогу у развоју интерперсоналних и комуникационих вештина, као и у управљању стресом и учењу. Por и сарадници (2011) указују да емоционална интелигенција доприноси бољем суочавању са стресом код студената здравствених професија, док McNulty и Politis (2023) наглашавају њен значај у развоју интерпрофесионалних компетенција. Shrivastava и сарадници (2022) повезују емоционалну интелигенцију са лидерским способностима, што указује на њен значај у ширем професионалном контексту.

Посебно место у анализи заузимају истраживања која се односе на окупациону терапију (Brown et al., 2016; Andonian, 2017), јер она директно повезују емоционалну интелигенцију са специфичностима ове области. Brown и сарадници (2016) показују да емоционална интелигенција представља значајан предиктор успеха студената у практичном раду, што указује на њен значај у образовању и професионалном развоју. Andonian (2017) истиче да емоционална интелигенција представља важан ресурс у унапређењу терапијске праксе, јер омогућава терапеутима да боље разумеју потребе клијената и прилагоде терапијски приступ.

Поред сагласности у резултатима, уочавају се и одређене разлике у приступу. Док мета-анализе и систематски прегледи пружају широку слику и указују на опште закономерности, емпиријска истраживања дају конкретније увиде у специфичне аспекте терапијског рада. Такође, разлике се јављају у операционализацији емоционалне интелигенције, јер поједини аутори користе различите моделе и инструменте мерења, што може утицати на резултате истраживања.

Упркос овим разликама, може се уочити висок степен конзистентности у налазима. Емоционална интелигенција се у свим анализираним истраживањима јавља као значајан фактор који утиче на комуникацију, терапијски однос, професионалне компетенције и исходе лечења. Ова конзистентност указује да емоционална

интелигенција није само теоријски концепт, већ практично значајна способност која има широку примену у терапијским односима и окупационој терапији.

Посебно је значајно нагласити да резултати различитих истраживања не указују на постојање супротстављених ставова, већ на комплементарност налаза. Различити аутори наглашавају различите аспекте емоционалне интелигенције, али сви указују на њен значај у терапијском процесу. Овај налаз представља важну основу за даље разматрање критичких аспеката и ограничења постојећих истраживања.

5.4. Критичка анализа и ограничења досадашњих истраживања

Иако досадашња истраживања доследно указују на значај емоционалне интелигенције у терапијским односима и окупационој терапији, неопходно је критички сагледати њихове методолошке приступе, ограничења и потенцијалне недостатке. Критичка анализа омогућава дубље разумевање постојећих налаза и представља основу за даља истраживања у овој области.

Једно од најзначајнијих ограничења односи се на различите начине дефинисања и мерења емоционалне интелигенције. Поједини аутори полазе од модела способности (Mayer et al., 2008), док други користе мешовите моделе који укључују личносне особине и социјалне компетенције. Ова разлика у теоријским приступима доводи до употребе различитих инструмената мерења, што може утицати на добијене резултате и отежава њихово директно поређење. У том контексту, резултати појединих истраживања треба тумачити са опрезом, јер могу зависити од начина операционализације самог конструкта.

Друго значајно ограничење односи се на структуру узорака. Велики број истраживања спроведен је на студентима или специфичним групама здравствених радника, као што су медицинске сестре (Oweidat et al., 2024; Ghrayeb et al., 2025; Por et al., 2011). Иако су ови узорци релевантни за испитивање одређених аспеката емоционалне интелигенције, они не омогућавају потпуну генерализацију резултата на све здравствене професије или широку популацију терапеута. Поред тога, студије пресечног типа не омогућавају праћење развоја емоционалне интелигенције током времена, што представља значајно ограничење у разумевању њене динамике.

Методолошка ограничења односе се и на доминацију квантитативних истраживања, која се углавном ослањају на самопроцене испитаника. Овакав приступ може бити подложен субјективности, јер испитаници могу прецењивати или потцењивати сопствене емоционалне способности. Недостатак објективних мера или комбинације квантитативних и квалитативних метода представља ограничење које може утицати на валидност резултата.

Поред тога, иако мета-анализе и систематски прегледи (Martins et al., 2010; Miao et al., 2017; Cherry et al., 2014) пружају широку слику о значају емоционалне интелигенције, они често укључују студије са различитим методолошким приступима, што може довести до хетерогености резултата. Овај фактор може утицати на интерпретацију налаза и указује на потребу за већом стандардизацијом истраживања у овој области.

Још једно ограничење односи се на недовољну заступљеност истраживања која се директно односе на окупациону терапију. Већина доступних радова бави се ширим контекстом здравствених професија, док су студије које специфично анализирају улогу емоционалне интелигенције у окупационој терапији релативно ретке (Brown et al., 2016; Andonian, 2017). Ово указује на потребу за даљим истраживањима која би се фокусирали управо на ову област.

Такође, уочава се да већина истраживања има корелациони карактер, што значи да се утврђује повезаност између емоционалне интелигенције и различитих исхода, али се не може са сигурношћу утврдити узрочно-последична веза. Ово представља важно ограничење, јер остаје отворено питање да ли емоционална интелигенција директно утиче на терапијски исход или је у питању посредни ефекат других фактора.

Упркос наведеним ограничењима, досадашња истраживања представљају значајну основу за разумевање улоге емоционалне интелигенције у терапијским односима. Међутим, будућа истраживања требало би да се усмере на развој јединствених методолошких приступа, укључивање разноврснијих узорака и примену лонгитудиналних и експерименталних дизајна, како би се добили поузданији и свеобухватнији резултати.

5.5. Практичне импликације емоционалне интелигенције у окупационој терапији

Практична примена емоционалне интелигенције у окупационој терапији представља важан сегмент савременог терапијског приступа, јер омогућава унапређење квалитета терапијског односа, ефикаснију комуникацију и боље терапијске исходе. За разлику од теоријског разматрања, практичне импликације се односе на конкретне начине примене емоционалних компетенција у свакодневном раду терапеута. Једна од најзначајнијих практичних импликација односи се на унапређење комуникације са клијентом. Терапеути који поседују развијену емоционалну интелигенцију у стању су да препознају емоционална стања клијената, прилагоде начин комуникације и створе атмосферу поверења и сигурности. Овај аспект је од посебног значаја у раду са клијентима који имају потешкоће у изражавању емоција или су изложени стресним животним околностима. Истраживања указују да квалитетна комуникација директно утиче на задовољство клијената и успешност терапијског процеса (Cherry et al., 2014).

Поред комуникације, емоционална интелигенција има значајну улогу у изградњи и одржавању терапијског односа. Поверење, емпатија и разумевање представљају основу успешне сарадње између терапеута и клијента. Терапеут који је у стању да адекватно препозна и регулише сопствене емоције може ефикасније реаговати у изазовним ситуацијама и одржати професионални однос. Ова способност је посебно важна у дугорочним терапијским процесима, који су карактеристични за окупациону терапију (Andonian, 2017).

Практичне импликације емоционалне интелигенције огледају се и у планирању и спровођењу терапијских интервенција. Терапеут који разуме емоционалне потребе клијента може прилагодити терапијске активности његовим могућностима, интересовањима и мотивацији. Овај индивидуализовани приступ доприноси већој ангажованости клијента и бољим терапијским резултатима. У том контексту, емоционална интелигенција омогућава терапеуту да интегрише емоционалне, когнитивне и социјалне аспекте у процес рехабилитације (Шврака и сар., 2012).

Значај емоционалне интелигенције посебно долази до изражаја у раду са осетљивим групама клијената, као што су особе са менталним поремећајима, деца или старије

особе. У овим ситуацијама, терапеут мора бити у стању да препозна суптилне емоционалне сигнале и прилагоди свој приступ, што захтева висок ниво емоционалне компетентности. Истраживања показују да емпатија и емоционална интелигенција доприносе бољем разумевању клијената и унапређењу терапијског односа (McNulty & Politis, 2023).

Поред директног рада са клијентима, емоционална интелигенција има значајну улогу и у тимском раду. Окупациона терапија често подразумева сарадњу са другим здравственим професионалцима, као што су лекари, психолози и физиотерапеути. Развијене емоционалне и социјалне вештине омогућавају бољу координацију и комуникацију унутар тима, што доприноси квалитетнијој здравственој заштити (Miao et al., 2017).

Практичне импликације се огледају и у образовању будућих терапеута. Развој емоционалне интелигенције треба да буде саставни део образовних програма, јер представља основу за стицање професионалних компетенција. Brown и сарадници (2016) показују да емоционална интелигенција има значајан утицај на успех студената у практичном раду, што указује на потребу за њеним систематским развојем током образовања. У ширем контексту, примена емоционалне интелигенције може допринети и превенцији професионалног стреса и сагоревања код терапеута. Способност регулације емоција омогућава боље управљање стресним ситуацијама и одржавање психолошке стабилности, што је од посебног значаја у професијама које подразумевају рад са људима (Por et al., 2011).

Посматрано у пракси, емоционална интелигенција се може развијати кроз различите облике едукације, као што су тренинзи комуникационих вештина, радионице емпатије и супервизија у клиничком раду. Ови облици усавршавања доприносе развоју професионалних компетенција и унапређењу терапијског процеса.

Ови аспекти указују да емоционална интелигенција има широку и вишеструку примену у окупационој терапији, обухватајући комуникацију, терапијски однос, планирање интервенција и професионални развој терапеута, што је чини једним од кључних елемената савремене терапијске праксе.

6. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА КЉУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА О ЕМОЦИОНАЛНОЈ ИНТЕЛИГЕНЦИЈИ У ТЕРАПИЈСКИМ ОДНОСИМА

У циљу дубљег разумевања улоге емоционалне интелигенције у терапијским односима и окупационој терапији, неопходно је извршити компаративну анализу кључних истраживања која су приказана у претходном делу рада. Ова анализа омогућава не само сагледавање појединачних налаза, већ и уочавање сличности, разлика и општих трендова у истраживањима.

Једно од најзначајнијих истраживања у овој области представља рад Aroga и сарадника (2010), који кроз систематски преглед указује на значај емоционалне интелигенције у медицини. Аутори истичу да емоционална интелигенција има директан утицај на комуникацију, доношење одлука и управљање стресом. За разлику од појединачних емпиријских студија, овај рад даје широку слику и указује на универзалност значаја емоционалне интелигенције у здравственим професијама.

Сличан приступ уочава се и у раду Henry и сарадника (2012), који кроз мета-анализу анализирају улогу невербалне комуникације у клиничким интеракцијама. Ово истраживање је посебно значајно јер указује да емоционална интелигенција не делује само кроз свесне процесе, већ и кроз суптилне облике комуникације који утичу на исход лечења. У поређењу са радом Aroga и сарадника, овде је нагласак на микродимензијама терапијског односа.

Емпиријска истраживања, као што су радови Oweidat и сарадника (2024) и Ghrayeb и сарадника (2025), фокусирају се на конкретне аспекте здравствене праксе. Oweidat и сарадници указују на повезаност емоционалне интелигенције и квалитета здравствене неге, док Ghrayeb и сарадници наглашавају њену улогу у развоју комуникационих вештина. Ови радови се надовезују на претходне студије, али пружају конкретније доказе о практичном значају емоционалне интелигенције.

Посебан значај имају истраживања која се односе на окупациону терапију. Brown и сарадници (2016) показују да емоционална интелигенција представља значајан предиктор успеха студената у практичном раду, што указује на њен значај у

образовању и професионалном развоју. Andonian (2017) dodatno naglašava da emocionalna inteligencija predstavља важан ресурс у унапређењу терапијске праксе, посебно у контексту индивидуализованог приступа.

Када се упореде наведена истраживања, може се уочити да постоји висок степен сагласности у погледу значаја емоционалне интелигенције. Разлике се углавном односе на фокус истраживања, односно да ли се акценат ставља на комуникацију, терапијски однос или професионалне компетенције. Међутим, упркос овим разликама, сви радови указују да емоционална интелигенција представља један од кључних фактора успешности у терапијском процесу.

Посматрано у целини, компаративна анализа указује да емоционална интелигенција има мултидимензионалну улогу, која обухвата комуникацију, регулацију емоција, изградњу поверења и унапређење терапијског исхода. Овај налаз представља важну основу за разумевање њене примене у окупационој терапији.

ЗАКЉУЧАК

Емоционална интелигенција представља један од кључних концепата савремених здравствених и терапијских наука, чији значај посебно долази до изражаја у професијама које подразумевају интензивну интеракцију са људима. У оквиру овог рада анализирана је њена улога у терапијским односима, са посебним освртом на примену у окупационој терапији, при чему су сагледани теоријски приступи, емпиријска истраживања и практичне импликације овог концепта.

Анализа литературе показала је да постоји висок степен сагласности међу ауторима у погледу значаја емоционалне интелигенције као фактора који утиче на квалитет комуникације, изградњу терапијског савеза и исход терапијског процеса. Без обзира на различите теоријске приступе – да ли се емоционална интелигенција посматра као когнитивна способност или као скуп ширих компетенција – већина истраживања указује на њену мултидимензионалну природу и широку примену у здравственим професијама.

Посебан значај емоционалне интелигенције уочен је у домену комуникације, где она омогућава терапеуту да препозна и адекватно интерпретира вербалне и невербалне сигнале, прилагоди комуникацију индивидуалним карактеристикама клијента и изгради однос заснован на поверењу и емпатији. Активно слушање, емпатично реаговање и способност регулације емоција издвајају се као кључне компетенције које директно утичу на квалитет терапијске интеракције.

У контексту менталног здравља, емоционална интелигенција се показала као значајан фактор у процесу регулације емоција и терапијског опоравка. Способност управљања емоционалним реакцијама доприноси развоју адаптивних стратегија суочавања, смањењу психолошког дистреса и унапређењу општег психолошког функционисања. Истовремено, емоционална интелигенција терапеута омогућава боље разумевање клијента и адекватно реаговање у сложеним и емоционално захтевним ситуацијама.

У оквиру окупационе терапије, значај емоционалне интелигенције додатно је наглашен, јер се ова област заснива на холистичком и клијент-центрираном приступу. Терапијски процес не обухвата само физичке аспекте функционисања, већ и психолошке и социјалне факторе, што захтева висок ниво емоционалних и

комуникационих компетенција. У том смислу, емоционална интелигенција омогућава терапеуту да прилагоди интервенције индивидуалним потребама клијента, подстакне његову мотивацију и допринесе успешнијем терапијском исходу.

Систематичан преглед и компаративна анализа досадашњих истраживања указали су на конзистентност налаза, али и на одређена ограничења, као што су различите методологије, величине узорака и недовољна заступљеност специфичних области, попут окупационе терапије. Ови налази указују на потребу за даљим истраживањима, посебно оним која ће се бавити практичном применом емоционалне интелигенције и њеним утицајем на конкретне терапијске исходе.

Дакле, може се закључити да емоционална интелигенција представља један од кључних фактора успешности терапијског процеса. Њена улога обухвата комуникацију, регулацију емоција, изградњу поверења и унапређење терапијских исхода, што је чини неизоставним елементом савремене окупационе терапије. Унапређење емоционалне интелигенције, како у образовању, тако и у професионалној пракси, може значајно допринети квалитету здравствене неге и благостању клијената.

ЛІТЕРАТУРА

1. Andonian, A. (2017). Emotional intelligence: An opportunity for occupational therapy. *Occupational Therapy in Mental Health*.
<https://doi.org/10.1080/0164212X.2017.1328649>
2. Arora, S., Ashrafian, H., Davis, R., Athanasiou, T., Darzi, A., & Sevdalis, N. (2010). Emotional intelligence in medicine: A systematic review through the context of the ACGME competencies. *Medical Education*, 44(8), 749–764.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.2010.03709.x>
3. Awais, M., Ishaq, H. M. & Gillani, I. A. (2025). The Impact of Emotional Intelligence on Rational and Ethical Decision-Making. *Scholar Insight Journal*, Vol. 3, No. 2.
4. Brown, T., Williams, B., & Etherington, J. (2016). Emotional intelligence and personality traits as predictors of occupational therapy students' practice education performance: A cross-sectional study. *Occupational Therapy International*, 23(4), 412–424.
5. Cherry, M. G., Fletcher, I., O'Sullivan, H., & Dornan, T. (2014). Emotional intelligence in medical education: A critical review. *Medical Education*, 48(5), 468–478. <https://doi.org/10.1111/medu.12406>
6. Codier, E., Kooker, B. M., & Shoultz, J. (2008). Measuring the emotional intelligence of clinical staff nurses: An approach for improving the clinical care environment. *Nursing Administration Quarterly*, 32(1), 8–14.
<https://doi.org/10.1097/01.NAQ.0000305942.38816.3b>
7. Dogham, R. S., Elcokany, N. M., Ghaly, A. S., El-Ashry, A. M., & Ali, H. F. M. (2025). Emotional intelligence and reflective thinking: A synergistic approach in nursing education. *BMC Nursing*, 24(1), 548.
8. Ghrayeb, F., Zaben, K., Haddad, R. H., Ghrayeb, N., Barhoush, M., Zuraikat, N., & Abuejheisheh, A. J. (2025). Exploring the relationship between emotional intelligence and communication skills in nurses: A cross-sectional study. *BMC Nursing*, 24(1).
9. Goleman, D. (1998). Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. *New York: Bantam Books*.

10. Henry, S. G., Fuhrel-Forbis, A., Rogers, M. A. M., & Eggly, S. (2012). Association between nonverbal communication during clinical interactions and outcomes: A systematic review and meta-analysis. *Patient Education and Counseling*, *86*(3), 297–315.
11. Horvath, A. O., Del Re, A. C., Flückiger, C., & Symonds, D. (2011). Alliance in individual psychotherapy. *Psychotherapy*, *48*(1), 9–16.
12. Horvath, A. O., Del Re, A. C., Flückiger, C., & Symonds, D. (2011). Alliance in individual psychotherapy. *Psychotherapy*, *48*(1), 9–16.
<https://doi.org/10.1037/a0022186>
13. Martins, A., Ramalho, N., & Morin, E. (2010). A comprehensive meta-analysis of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences*, *49*(6), 554–564. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.029>
14. Mayer, J. D. (2004). *What is Emotional Intelligence?* New Hampshire: University of New Hampshire.
15. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2008). Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? *American Psychologist*, *63*(6), 503–517.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.63.6.503>
16. McNulty, J. P., & Politis, Y. (2023). Empathy, emotional intelligence and interprofessional skills in healthcare education. *Journal of Medical Imaging and Radiation Sciences*, *54*(2), 238–246.
17. Miao, C., Humphrey, R. H., & Qian, S. (2017). A meta-analysis of emotional intelligence and work attitudes. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, *90*(2), 177–202. <https://doi.org/10.1111/joop.12167>
18. Oweidat, I., Alzoubi, Y., Shosha, M., Ta'an, I., Khalifeh, A., Alzoubi, A. M., Al-Abdullah, S., & Abdelaliam, S. (2024). Relationship between emotional intelligence and quality of healthcare among nurses. *Frontiers in Psychology*, *15*, e1423235.
19. Por, J., Barriball, L., Fitzpatrick, J., & Roberts, J. (2011). Emotional intelligence: Its relationship to stress, coping, well-being and professional performance in nursing students. *Nurse Education Today*, *31*(8), 855–860.
<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2010.12.023>
20. Rankin, B. (2013). Emotional intelligence: Enhancing values-based practice and compassionate care in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, *69*(12), 2717–2725.
<https://doi.org/10.1111/jan.12161>

21. Shrivastava, S., Martinez, J., Coletti, S. J., & Fornari, A. (2022). Interprofessional leadership development: Role of emotional intelligence and communication skills training. *MedEdPORTAL*, 18, e11247.
22. Weng, H. C., Chen, H. C., Chen, H. J., Lu, K., & Hung, S. Y. (2008). Doctors' emotional intelligence and the patient–doctor relationship. *Medical Education*, 42(7), 703–711. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.2008.03086.x>
23. Zeidner, M., Matthews, G., & Roberts, R. D. (2012). The emotional intelligence, health, and well-being nexus: What have we learned and what have we missed? *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 4(1), 1–30. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2011.01062.x>
24. Јашови-Гашић, М., Лечић-Тошевски, Д. (2007). *Психијатрија, Уџбеник за студенте медицине*. Београд: Универзитет у Београду, Медицински факултет.
25. Шврака, Е., Авдић, Д., Хасанбеговић-Анић, Е. (2012). *Окупациона терапија*. Сарајево: Универзитет у Сарајеву, Факултет здравствених студија у Сарајеву.